بهینه کاوی اسناد اخلاق حرفه ای در دانشگاه ها؛ ارائه الگو و راهکارها[1]

سعیده تقی زاده[2]

حسین عبداللهی[3]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۳/۱۵
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۵/۰۱
نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

هدف این مقاله بهینه کاوی تجارب موفق (ملی و بین‌المللی) در حوزه مستندات اخلاق حرفه‌ای دانشگاه‌ها و ارائه راهکارهایی به‌منظور بهبود آن بود. جامعه پژوهش حاضر مشتمل بر ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان (بر اساس رتبه‌بندی رتبه‌بندی‌های معتبر شانگهای) و ۵۳۹ دانشگاه ایران است که موردمطالعه قرارگرفته‌اند و از این تعداد ۵۹ دانشگاه ایران و ۱۰۰ دانشگاه خارج از کشور واجد مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای بودند؛ بنابراین روش نمونه‌گیری این پژوهش به‌صورت تمام شماری بود. این پژوهش کیفی است و از روش‌های مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای و بهینه کاوی تجارب موفق ملی و بین‌المللی بهره برده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در حال حاضر در دانشگاه‌های ایران و حتی دانشگاه‌های برتر جهان بیشتر به عهدنامه اخلاقی توجه می‌شود و منشور اخلاقی مورد غفلت قرارگرفته است. درواقع دانشگاه‌هایی هم که دارای مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای هستند، وحدت رویه خاصی در بیان محتوای آن ندارند. از دیگر سو، یافته‌ها حاکی از آن است که سند جامع اخلاقی در دانشگاه‌ها باعث وحدت رویه در پیاده‌سازی اخلاقیات در دانشگاه‌ها می‌شود که این امر موجب مدیریت و تعامل بهتر و کاراتر و در کل پیاده‌سازی بهتر اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها می‌شود؛ بنابراین لازم است که روسا و مدیران دانشگاه‌ها توجه بیشتری نسبت به تدوین

---

[1]. برگرفته از کار پژوهشی آزاد در سال ۱۳۹۸

[2]. دکتری آموزش عالی گرایش مدیریت آموزش عالی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران taghizade_s@atu.ac.ir (نویسنده مسئول)

[3]. مدیر گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی و دانشیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران abdollahi@atu.ac.ir

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

سند جامع اخلاقی برای دانشگاه‌ها داشته باشند. درنهایت بر اساس مطالعه مبانی نظری، پیشینه پژوهش و بهینه کاوی تجارب موفق ملی و بین‌المللی راهکارهایی به‌منظور تدوین و ارتقای مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای دانشگاه‌ها ارائه شده است.

واژگان کلیدی: بهینه‌سازی، مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای، منشور اخلاقی، عهدنامه اخلاقی، دانشگاه‌ها

مقدمه

دانشگاه‌ها ازجمله مهم‌ترین نهادها در تمامی کشورها هستند که درواقع تربیت‌کننده نیروی کار و شهروندان هر کشوری محسوب می‌شوند. دانشگاه‌ها دارای نقش‌های مختلفی ازجمله آموزش، پژوهش، خدمات، کارآفرینی و ارزش‌آفرینی هستند که این نقش‌ها اهمیت دانشگاه‌ها را چندین برابر می‌کند. دانشگاه‌ها برای تحقق اهداف خود و انجام نقش‌های خود نیازمند اخلاق و به‌ویژه اخلاق حرفه‌ای هستند تا بتوانند به‌خوبی نقش خود را در جامعه ایفا کنند و درنتیجه جایگاه خود را در جامعه حفظ کرده و ارتقا بخشند (برنل و اسناکنبرگ[1]،۲۰۱۵، ص xvi). این امر به‌ویژه در کشور ما که دارای فرهنگ و ارزش‌های دینی قوی می‌باشد، بسیار بااهمیت است. تنوع فرهنگی و حتی تا حدودی دینی حاکم بر کشور ما باعث شده است که ضرورت وجود اخلاق حرفه‌ای، به‌ویژه در سطح دانشگاه‌ها به‌خوبی مشهود باشد.

بنابراین هیچ جامعه‌ای را بدون داشتن اخلاق و اخلاقیات نمی‌توان تصور کرد. اخلاق از جامعه‌ای به جامعه‌ای اگرچه ثابت است (حقیقت) اما با توجه به هر جامعه مواردی در آن کم‌وزیاد می‌شوند (مصادیق). در محیط‌های دانشگاهی نیز، اخلاقیات ازجمله مباحث مهمی است که باید به آن‌ها توجه فراوان شود زیرا دانشگاه‌ها انسان‌ساز هستند و درنتیجه اشتباه در این زمینه می‌تواند بسیار زیان‌آور باشد و درنتیجه اخلاقیات باید در تمامی استانداردها، مراحل، فرایندها و عملیات دانشگاهی به‌صورت کاملاً واضح به کار گرفته شود (برنل و اسناکنبرگ،،۲۰۱۵، ص xvi–xviii)؛ بنابراین مهم‌ترین ابزاری که دانشگاه‌ها می‌تواند از طریق آن، آرمان‌ها و اهداف اخلاقی خود را محقق سازد، سند جامع اخلاقی (اخلاق حرفه‌ای) است؛ اما بیشتر این مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای به شکلی نادرست تنظیم‌شده و درنتیجه ناموفق هستند. به‌منظور کمک به مدیران دانشگاهی، اعضای هیئت‌علمی و کارکنان دانشگاهی برای تصمیم‌گیری اخلاقی، به استانداردهای عینی غیر از قوانین عادی و مقررات دولتی نیاز است. درجایی که صرفاً بر استانداردهای ذهنی

[1]. Burnell & Schnackenberg

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

افراد تکیه شود، تصمیمات اخلاقی غیرقابل‌پیش‌بینی هستند و زمینه هرگونه خطای شناختی و ادراکی، توجیه گری و استفاده شخصی فراهم می‌شود.

اما اخلاق دارای معانی است ازجمله اخلاق رویه و سجیه، مجموعه‌ای از آداب‌ورسوم افراد و اجتماعات بشری و قواعد و قوانینی است که بر احساسات و کارهای افراد جامعه حکم‌فرما است (کلهر، ۱۳۸۳، ص ۵۰؛ اخلاق حرفه‌ای، ۱۳۹۵). از سویی دیگر فلاسفه، الهیون و منتقدان اجتماعی در تعریف اخلاق به‌طور عام گفته‌اند: اخلاق یعنی شناخت صحیح از ناصحیح. واقعیت این است که تشخیص درست از غلط همیشه ساده نیست (سلطانی، ۱۳۸۲، ص ۳۴). از بعد اجتماعی نیز، اخلاق به‌عنوان تنظیم‌کننده روابط میان انسان‌ها، از اهمیت بسیاری برخوردار است. در مدیریت نیز این سازوکار درونی، بدون آنکه به اهرم‌های بیرونی نیاز داشته باشد، قادر است تا عملکردهای اخلاقی را در کارکنان تضمین کرده و یک سازمان معنوی به وجود آورد. از بعد سازمانی با اتکا به اصول اخلاقی، مدیران قادر می‌شوند تا تصمیم بگیرند چه چیزی درست و چه چیزی نادرست است؛ بنابراین، مدیر در انجام دادن وظایف خود نظیر تصمیم‌گیری، ارزشیابی، نظارت، تشویق و تنبیه بدون وجود یک نظام اخلاقی در سازمان نمی‌تواند با قاطعیت عمل کند (الوانی، ۱۳۷۹، ص ۲).

همچنین اخلاق حرفه‌ای، اصول اخلاق در معنای خاص حرفه‌ای را بیان می‌کند؛ بنابراین ابتدا باید اخلاق را شناخت و سپس با توجه به شرایط و فضای هر حرفه، اخلاق حرفه‌ای ویژه آن حرفه را تبیین کرد. فردی که آداب اخلاقی را رعایت می‌کند خواسته‌های خود را به نفع دیگران تعدیل می‌کند و با تقویت و پرورش ابعاد معنوی همواره در راه خدمت به همنوعان اقدام می‌نماید. رعایت شئونات اخلاقی در محیط کار یکی از مهم‌ترین اصول هر حرفه و شغل است. قواعد و قوانین اخلاقی و رفتاری را که باید افراد در حین انجام فعالیت‌های شغلی رعایت نمایند اصطلاحاً اخلاق حرفه‌ای می‌گویند. در حقیقت، اخلاق حرفه‌ای، یک فرایند تفکر عقلانی است که هدف آن محقق کردن این امر است که در سازمان چه ارزش‌هایی را چه موقع باید حفظ و اشاعه نمود (فرامرز قراملکی،۱۳۸۲، ص ۳۲). اخلاق در آموزش عالی نیز شامل مفاهیم فرهنگی و ارزشی (اصولاً عملیاتی شده) حاصل از درک متخصصین آموزش عالی در نقش‌های مختلف (هیئت‌علمی، مدیران و متخصصین خدمت‌دهی به دانشجویان) و دربرگیرنده نظرات دانشجویان و فارغ‌التحصیلان است (برنل و اسناکنبرگ، ۲۰۱۵، ص Xiii).

آموزش عالی نیازمند اخلاق (به‌ویژه اخلاق حرفه‌ای) است و یکی از دلایل آن تغییراتی است که در سال‌های اخیر در آموزش عالی رخ داده است. در سال‌های اخیر هجوم افراد به سمت آموزش عالی باعث شده است که مسئله کمیت آموزش عالی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دانشگاهیان شود و این امر باعث شده است که مسئله کیفیت کمرنگ‌تر

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

جلوه کند. در این شرایط توجه به اخلاق در آموزش عالی بسیار دارای اهمیت می‌شود؛ زیرا در اخلاق و سند اخلاقی به حقوق متقابل دانشجویان در قبال دانشگاه و دانشگاه نسبت به دانشجویان توجه می‌شود و درنتیجه مسئله کیفیت در دانشگاه‌ها موردتوجه قرار می‌گیرد (مک فارلن[1]، ۲۰۰۴، ص ۱۲)؛ بنابراین نقش اعضای هیئت‌علمی در زمینه پرورش دانشجویان اخلاق مدار دارای اهمیت بسیار است. در این زمینه آن‌ها باید توانایی‌های خود را در زمینه‌های مختلف علمی و اخلاقی ارتقا بخشند. سیاست‌گذاری مناسب در این زمینه می‌تواند بسیار راهگشا باشد و باعث می‌شود که اعضای هیئت‌علمی، مدیران، کارکنان و حتی دانشجویان دانشگاه در مسیر مناسب گام بردارند (برنل و اسناکنبرگ، ۲۰۱۵، ص ۴۸).

بااین‌وجود مباحث اخلاقی و به‌ویژه اخلاق حرفه‌ای به میزان لازم موردتوجه قرار نگرفته است. درواقع در حال حاضر تحقیق کاربردی مناسبی در زمینه مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای صورت نگرفته و درنتیجه کار مناسبی نیز در این زمینه به‌ویژه در دانشگاه‌ها صورت نگرفته است. در تحقیقی که توسط برنل و اسناکنبرگ صورت گرفته است این موضوع بیان شده است (همان، ۲۰۱۵، ص ۴۴؛ مک فارلن، ۲۰۰۴، ص ۶۷). این امر به‌ویژه در ایران و دانشگاه‌های ایران کاملاً مشهود است؛ اما بااین‌وجود اکنون بسیاری از اساتید، مدیران و روسای دانشگاه‌ها به اهمیت اخلاق حرفه‌ای و درنتیجه به اهمیت تدوین سند اخلاقی پی برده‌اند؛ بنابراین انجام تحقیقی جامع در زمینه مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای کمک بسیاری به‌منظور تدوین سند جامع اخلاقی در دانشگاه‌ها می‌کند. ارائه راهکارهای مناسب جهت تدوین سند جامع اخلاقی که از طریق آن این امر با سهولت، سرعت، دقت و وحدت صورت گیرد، در این مقاله مدنظر قرارگرفته است؛ بنابراین هدف از مقاله حاضر بررسی و بهینه‌کاوی تجارب موفق ملی و بین‌المللی در حوزه تدوین مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای دانشگاه‌ها و شناسایی راهکارهایی به‌منظور تدوین و ارتقای مستندات فوق در دانشگاه‌های کشور است.

پیشینه پژوهش

بررسی‌های صورت گرفته برای یافتن منابعی که در زمینه مستندات حوزه اخلاق حرفه‌ای باشد، نشان داد که علی‌رغم اهمیت این موضوع تحقیقات اندکی به‌ویژه در کشورمان صورت گرفته است. درواقع تلاش‌هایی در این حوزه صورت

[1]. Macfarlane

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

گرفته است که در مقایسه بااهمیت موضوع بسیار کم است. آثار زیر ازجمله پژوهش‌هایی هستند که ارتباط نزدیکی به موضوع این پژوهش دارند، لذا لازم است که مروری بر آن‌ها انجام شود.

قائدی، مدهوشی، رازقی و صفایی قادیکلایی (۱۳۹۷) به بررسی علل و زمینه‌های فساد دانشگاهی و پیامدهای ناشی از آن پرداخته‌اند. سؤال اصلی پژوهش این است که چه دلایل، شرایط و زمینه‌هایی سبب ایجاد فساد دانشگاهی می‌شود و بروز فساد دانشگاهی چه پیامدهایی برای دانشجویان، استادان، ساختار نظام آموزش عالی و دیگر نهادها و سازمان‌های جامعه دارد. روش پژوهش تئوری زمینه‌ای است. داده‌ها از طریق مصاحبه کیفی عمیق با ۲۲ نفر از دانشجویان دوره دکتری، اعضای هیئت‌علمی دپارتمان علوم اقتصادی و اداری و علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه‌های شهید بهشتی، تربیت مدرس و مازندران و همچنین سیاست‌گذاران حوزه علم و فناوری در سال ۹۶-۱۳۹۵ به شیوه نمونه‌گیری نظری و هدفمند جمع‌آوری شد. یافته‌ها نشان داد که تعدد نهادهای تصمیم‌گیرنده خط‌مشی علمی، تمرکزگرایی، نبود اسناد اخلاقی، توجه به کمیت به‌جای کیفیت، قانون‌گریزی، تجاری شدن آموزش عالی، افزایش تقاضای جامعه برای آموزش عالی و مدرک‌گرایی ازجمله علل اصلی بروز فساد دانشگاهی است. همچنین شرایط و زمینه‌های دیگری چون شکاف بین دانشگاه و صنعت، رویه‌های نادرست نظارت رسمی در دانشگاه‌ها و تنزل آموزش در بروز فساد دانشگاهی مؤثر هستند. این مطالعه نشان داد که پیامد چنین فسادی به کمرنگ شدن اخلاق فردی و حرفه‌ای، پیامدهای منفی اقتصادی و پایین آمدن رفاه کلی جامعه منجر خواهد شد. همچنین زرافشانی، شرفی و اطهری (۱۳۹۷) به بررسی برقراری ارتباط دانشجویان با اساتید در افزایش بهره‌وری آموزشی، انگیزه و اعتمادبه‌نفس دانشجویان و درنهایت ارتقای کیفیت آموزش مؤثر پرداخته‌اند. در این مقاله به اهمیت اخلاقی‌ات در برقراری ارتباط مناسب میان استاد و دانشجو اشاره شده است. همچنین بیان شده است که نیاز است در کشور ما توجه بیشتری در این زمینه صورت گیرد. مطالعه حاضر از نوع توصیفی- تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری شامل دانشجویان رشته‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و داروسازی در مقطع علوم پایه هستند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید و تجزیه‌وتحلیل آن‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد.

علاوه بر این آقایانی چاوشی (۱۳۹۶) در پژوهشی که رویکردی توصیفی- تحلیلی دارد به بررسی کتاب‌های الحاوی فی الطب، المنصوری فی الطب و اخلاق الطبیب که از آثار مهم رازی است، پرداخته است. این پژوهش به مواردی که در ادامه بیان شده است پرداخته است: ۱. دستورالعمل‌ها و توصیه‌های اخلاق پزشکی وی را در سه حیطه دسته‌بندی کرده است: الف) ویژگی‌های شخصیتی پزشک. ب) تعامل استاد و دانشجو. ج) تعامل پزشک و بیمار. ۲. مبنای توصیه ها و دستورالعمل های اخلاقی رازی در حیطه تعامل پزشک و بیمار. همچین دانشگاه الزهرا (۱۳۹۳) و گروه مپنا

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

(۱۳۹۲) به ارائه سند جامع اخلاقی برای خود پرداخته است. در این اسناد چهار بخش در نظر گرفته شده است. پیشگفتار، اصول اساسی، تعهد سازمان نسبت به افراد، محیط و ... و تعهد افراد نسبت به سازمان. این اسناد جامع اخلاقی یکی از کامل ترین سند های اخلاقی هستند که مورد بررسی قرار گرفته اند. اسمعیل پورزنجانی، شادنوش، خوش‌گفتار، مشعوف و شمسی گوشکی (۱۳۹۲) نیز به بررسی کدهای اخلاقی برای دانشجویان پرستاری در ایران پرداخته اند. در این پژوهش بیان شده است که محور مباحث در کد های اخلاق حرفه ای پرستاری، مراقبت یا به عبارتی اخلاق در مراقبت های بالینی است، در حالی که محور مباحث در کدهای اخلاق دانشجویان پرستاری، آموزش است. به نظر می‌رسد تدوین کد ها یا آیین های اخلاقی دانشجویان پرستاری با مضمون اخلاق در محیط های آکادمیک و آموزشی، شبیه به آنچه اکثر دانشکده‌های پرستاری کشورهای دیگر برای دانشجویان خود تدوین کرده و به عنوان راهنمای عملکردی به آنها آموزش داده و ایشان را بر آن اساس مورد ارزشیابی اخلاقی قرار می‌دهند، لازم است.

علاوه بر این مصباحی و عباس زاده (۱۳۹۲) به بررسی الگوی سیستمی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی پرداخته‌اند. در این پژوهش، بیان شده است که زمینه اخلاق در آموزش عالی، مفهومی چندبعدی است و منشأ اثربخشی در آن می‌باشد به همین دلیل موردتوجه بسیاری از دانشگاه‌ها است. مقاله حاضر در دو بخش ارائه‌شده است. بخش اول، تبیین مؤلفه‌های مؤثر در اخلاق حرفه‌ای بر اساس تجارب، دیدگاه‌ها و ادراکات اطلاع‌رسان تأثیرگذار و بخش دوم نیز، با بهره‌گیری از مدل سیستمی، رابطه بین متغیرهای ارائه‌شده را در نظام آموزش عالی نشان می‌دهد. این پژوهش به روش کیفی تئوری زمینه‌ای در دانشگاه‌های شهید باهنر، علوم پزشکی، پیام نور و آزاد کرمان انجام شده است. در این پژوهش به تحلیل محتوی مصاحبه‌های ۳۷ اطلاع‌رسان تأثیرگذار پرداخته شده است. یافته های این مطالعه مؤید وجود ۵ درون‌مایه سایه بانی و ۱۷ درون‌مایه فرعی است که عبارت‌اند از: ۱- عوامل اخلاق فردی (استانداردهای اخلاق فردی، اعتقاد قلبی، خودکنترلی، وجدان)، ۲- عوامل مدیریتی (نقش الگویی مدیران، رفتار خیرخواهانه، مشارکت در تصمیم‌گیری)، ۳- عوامل سازمانی (گزینش و به‌کارگیری، برنامه‌های راهبردی اخلاق، فرهنگ‌سازمانی) بود ۴- عوامل اخلاق شغلی (اخلاق آموزشی، اخلاق پژوهشی و اخلاق ارتباطی) ۵- عوامل فرا سازمانی (فرهنگ، شرایط سیاسی، اعتماد عمومی، شرایط اقتصادی).

الوانی، رحمتی (۱۳۸۶) نیز به مروری اجمالی نسبت به تلاش‌های انجام‌شده به‌منظور هدایت سازمان به‌سوی معنویت و استقرار اخلاقیات در سازمان، برخی از مفاهیم و تعاریف و تکنیک‌ها و ابزارهای مدیریت اخلاقی در سازمان پرداخته‌اند. این ابزارها و سازوکارها به‌طورکلی دربرگیرنده تدابیر ساختاری، آموزش، تدوین خط‌مشی‌ها و تدوین

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

منشور اخلاقی می‌شود. با مروری بر آثار ارائه شده در زمینه منشور اخلاقی این نتیجه حاصل می شود که در این مقاله ها و تحقیقات، عمدتا تمرکز بر چیستی و چرایی منشور اخلاقیات است و به فرایند تدوین منشور کمتر توجه شده است. لذا تاکید اصلی مقاله بر فرایند عملی تدوین منشور اخلاقی در سازمان است. برای این منظور لازم است که هدف غایی سازمان، ارزش های اصلی سازمان، ذینفعان سازمان مورد توجه قرار گیرند و نکات لازم توجه در مورد هر یک از ذینفعان سازمان مشخص و در تدوین منشور اخلاقی لحاظ شود. در این مقاله برای مثال یک منشور اخلاقی برای یک دانشگاه تدوین شده است. این مقاله با توجه به ذینفعان دانشگاه ها بخش هایی را برای منشور اخلاقی و تعهدنامه در نظر گرفته است. ذینفعان عبارتند از جامعه، رقبا، مالکان و سهامداران، مشتریان یا مصرف کنندگان، محیط، دولت، کارکنان سازمان و عرضه کنندگان مواد اولیه و ارائه کنندگان خدمات.

در دانشگاه های خارج کشور نیز، سند های اخلاقی ارائه شده است. به عنوان مثال دانشگاه ویتواترزند[1] (۲۰۱۹) به ارائه سند اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. این سند، دارای بخش هایی است اما تاکید اصلی آن بر اخلاق پژوهش و شرایط حاکم بر آن است. این سند گرچه به روز است اما نیاز است که توجه بیشتری به تمامی مسائل مطرح در سند اخلاقی دانشگاهی داشته باشد. بارنهرن، باک، اوتنهاف دی جانگ و دیگران[2] (۲۰۱۷) نیز به بررسی زمینه علل و ویژگی های ارجاع دانش آموزان پزشکی به هیات مدیره حرفه ای پرداخته اند. در این پژوهش به ارائه رفتار های غیر حرفه ای و حرفه ای دانشجویان پزشکی پرداخته شده است. رویکرد این پژوهش روش ترکیبی و توصیفی است و مشخص شد که جنسیت و ملیت بر روی رفتار های غیر حرفه ای تاثیر دارد؛ اما تحقیقات آینده باید در زمینه تاثیر برنامه درسی بر اخلاق های غیر حرفه ای را مورد بررسی قرار دهد. دانشگاه آمستردام[3] (۲۰۱۷) و دانشگاه ویک فارست (۲۰۱۷) به ارائه منبعی در زمینه کد های رفتاری کارمندان و دانشجویان، مقررات و سیاست های رفتاری و اجتماعی، رفتار های شخصی، جرایم و اصول آن، سوء رفتار های علمی و گذشت های (بخشش) پزشکی پرداخته اند. علاوه بر این دانشگاه هوارد[4] (۲۰۱۶) به ارائه سند اخلاقی برای دانشگاه خود پرداخته است. این سند نیز دارای بخش های مختلفی است که با توجه به آنها، کد های اخلاقی بیان شده است. این بخش ها به عنوان مثال شامل دانشجویان، اعضای هیات علمی، مدیران، کارکنان است.

[1] . University of the Witwatersrand
[2]. Barnhoorn, Bolk, Ottenhoff- de Jonge, Mook, Beaufort.
[3] . University of Amsterdam.
[4] . Howard University

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

همچین انجمن روانشناسی بریتانیا[1] (۲۰۰۹) در منبعی که تاکید آن بر جنبه روانشناسی سند اخلاقی است، بخش هایی برای تدوین سند اخلاقی در نظر گرفته است. این بخش ها عبارتند از تصمیم گیری، ساختار کد ها، اصول اخلاقی (احترام، صلاحیت، مسئولیت پذیری و تمامیت یا یکپارچگی). آدامز، تاشچیان، شر[2] (۲۰۰۱) نیز مقاله ای با عنوان کدهای اخلاق به عنوان سیگنال برای رفتار اخلاقی ارائه کرده اند که به بررسی کد ها و رفتار اخلاقی پرداخته است. هدف این تحقیق بررسی تاثیر کد های اخلاقی بر درک رفتار اخلاقی است. در این بررسی این نتیجه حاصل شده است که سازمان های دارای کد های اخلاقی، رفتار بهتری در میان کارکنان، مدیران و ... خود دارند؛ بنابراین جنبه کلیدی جو سازمانی، مانند تضمین رفتار اخلاقی، آزادی و رضایت نیازمند کد های اخلاقی است. همچنین شوارتز[3] (۲۰۰۱) به بررسی ماهیت رابطه میان اشتراک کد های اخلاقی و رفتاری پرداخته است. این مقاله با اجرایی کردن مواردی به بررسی رابطه بین اشتراک کد های اخلاقی و رفتاری پرداخته است. در این پژوهش پنجاه و هفت مصاحبه با کارمندان، مدیران و مسئولان اجرای اخلاق در هفت سازمان صورت گرفته است. یافته های پژوهش حاکی از آن است که کد های اخلاقی عنصر اساسی و بالقوه ای است که بر روی رفتار افراد در سازمان ها تاثیر می گذارد. همچنین در این پژوهش چرایی نقض کد های اخلاقی و مجموعه ای از هشت استعاره به منظور کمک برای توضیح چگونگی تاثیر کد های اخلاقی بر رفتار بیان شده است. در نهایت جرمن جیسون، ترجیسون و اینالز[4] (۲۰۱۵) و دیویس و ولتون (۱۹۹۱) به بررسی اخلاق حرفه ای پرداخته اند. در این پژوهش ها به بررسی اهمیت و تاثیر اخلاق در زندگی کاری و اجتماعی و به عنوان ابزاری مهم برای زندگی توجه شده است.

این پژوهش ها، نشان دهنده خلا پژوهشی در زمینه مستندات حوزه اخلاق حرفه ای در دانشگاه ها و همچنین اهمیت و ضرورت انجام پژوهشی همه جانبه در این زمینه است تا بتوان دانشگاه هایی اخلاق مدار داشت که دارای جایگاه ویژه در جامعه هستند.

[1] . Ethics Committee of the British Psychological Society
[2] . Adams, Tashchian, Shore
[3] . Schwartz
[4] . Garmann Johnsen , Torjesen & Ennals

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر کیفی است. روش تحقیق پژوهش شامل روش های مطالعات اسنادی و کتابخانه ای است که با بهره گیری از روش بهینه کاوی[1] تجارب موفق ملی و بین المللی[2] انجام شده است. در این پژوهش از روش نمونه گیری تمام شماری استفاده شده است. جامعه پژوهش حاضر مشتمل بر ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان از قاره های آسیا (۵)، استرایا (۳)، اروپا و آمریکا (۹۲) (بر اساس رتبه بندی های معتبر شانگهای[3]، ۲۰۱۸) و ۵۳۹ دانشگاه ایران[4] (۴۷۴ غیر علوم پزشکی و ۶۵ علوم پزشکی) است (سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۷۹) که مورد مطالعه قرار گرفته اند و از این تعداد ۵۹ دانشگاه ایران (۳۳ غیر علوم پزشکی و ۲۶ علوم پزشکی) و ۱۰۰ دانشگاه خارج از کشور واجد مستندات حوزه اخلاق حرفه ای بودند. در این پژوهش مستندات حوزه اخلاق حرفه ای از نظر سر عنوان های اصلی یا همان چارچوب کلی که در آن ارائه شده است مورد بررسی و تحلیل محتوایی قرار گرفته است تا بتوان با بررسی و مقایسه آنها به راهکاری مناسب برای تدوین سند جامع اخلاقی در دانشگاه های کشور رسید. تحلیل داده ها در این پژوهش به شکل کیفی بوده که با بهره گیری از روش های آمار توصیفی انجام شده است. لازم به ذکر است که منظور از مستندات حوزه اخلاق حرفه ای در دانشگاه ها، کلیه مدارکی است که در دانشگاه های فوق دارای محتوایی مرتبط با حوزه اخلاق حرفه ای هستند. همچنین منظور از مولفه های اخلاق (اخلاق حرفه ای) نیز اجزای تشکیل دهنده مستندات فوق است که در تیر جدول های ۱ و ۲ ارائه شده است.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت یافته های پژوهش و مقایسه اجمالی میان آنها بیان شده است. در نهایت نیز راهکار ها و الگوی پیشنهادی با توجه به تحلیل محتوایی مبانی نظری، تحقیقات پیشین، مستندات موجود و بررسی و مطالعه تجارب ملی و بین المللی کشور های مختلف بیان شده است. به دلیل طولانی بودن جدول های ۱ و ۲ این دو جدول در پیوست ارائه شدند.

---

[1]. Benchmarking
[2]. Best Practice
[3]. Shanghai
[4]. با احتساب واحد های دانشگاه آزاد، دانشگاه فنی و حرفه ای و دانشگاه پیام نور به عنوان یک دانشگاه و همچنین در نظر نگرفتن شعب سایر دانشگاه ها انتخاب شدند. زیرا مستندات مرتبط با حوزه اخلاق حرفه ای واحد های دانشگاه آزاد، دانشگاه فنی و حرفی ای، دانشگاه پیام نور و همچنین شعب سایر دانشگاه ها یکسان بود.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

داده کاوی[1] یافته های پژوهش که در جدول های ۱ و ۲ ارائه شده، نشان داد که دانشگاه های ایران سطح خوبی در ارائه مستندات حوزه اخلاق حرفه ای ندارند. دانشگاه های آسیایی و استرالیایی نیز در حال حاضر در این زمینه با حد مطلوب فاصله دارند؛ اما با بررسی دانشگاه های آمریکایی و اروپایی، این مطلب روشن می شود که مستندات حوزه اخلاق حرفه ای موضوعی مورد توجه در این قاره ها است و از سطح خوبی برخوردار است. این امر به ویژه در دانشگاه های برتر جهان که اغلب در آمریکا و اروپا هستند، مشهود است. از سویی دیگر جامعه پژوهش حاضر مشتمل بر ۱۰۰ دانشگاه برتر جهان و ۵۳۹ دانشگاه ایران (۴۷۴ دانشگاه غیر علوم پزشکی و ۶۵ دانشگاه علوم پزشکی) است که مورد مطالعه قرار گرفته اند و از این تعداد ۵۹ دانشگاه ایران (۳۳ دانشگاه غیر علوم پزشکی و ۲۶ دانشگاه علوم پزشکی) و ۱۰۰ دانشگاه برتر جها واجد مستندات حوزه اخلاق حرفه ای بودند. این بدان معنا است که ۱۰۰٪ از دانشگاه های برتر جهان و ۱۰.۹۴٪ از دانشگاه های ایران (۶.۹۷٪ دانشگاه غیر علوم پزشکی و ۴۰٪ دانشگاه علوم پزشکی) واجد مستندات حوزه اخلاق حرفه ای بودند؛ بنابراین در ایران دانشگاه های علوم پزشکی توجه بیشتری نسبت به مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دارند.

همچنین در بیشتر مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان آخرین تاریخ به روز رسانی آن بیان شده است. این امر نیز نشان دهنده اهمیت زیاد مستندات حوزه اخلاق حرفه ای در این دانشگاه ها است. علاوه بر این همانطور که در جدول های ۱ و ۲ مشخص است، در بیشتر موارد چارچوب واحدی برای ارائه مستندات حوزه اخلاق حرفه ای وجود ندارد و هر دانشگاهی چارچوب خاص خود را دارد. این امر موجب می شود که مطالعه و بررسی مستندات حوزه اخلاق حرفه ای با سختی هایی مواجه شود و شاید نکاتی در تدوین سند جامع اخلاقی از نظر دور بماند. ارائه چارچوبی مناسب برای سند جامع اخلاقی می تواند باعث ایجاد یک چارچوب مشخص از مهم ترین موارد مطرح در سند اخلاقی شود و استفاده از آن را هم برای دانشگاهیان و هم برای دانشجویان و... آسان کند؛ اما در نهایت هر دانشگاهی باید با توجه به شرایط خود محتوای مناسب را برای چارچوب سند جامع اخلاقی ارائه دهد. در ادامه مقایسه مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های کشور با دانشگاه های برتر جهان مطالبی را که در ذیل آمده است را نشان می دهد.

همانطور که در جدول ۲ مشخص است در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های خارج از کشور تمامی مولفه وجود دارد و در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های ایران غیر علوم پزشکی، شش مولفه منشوراخلاقی تامین کنندگان، منشور اخلاقی هیات امنا و ذینفعان، عهدنامه اخلاقی تامین کنندگان، عهدنامه اخلاقی

[1]. Datamining

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

هیات امنا و ذینفعان، عهدنامه اخلاقی هیات ممیزه، عهدنامه اخلاقی رسانه، منشور اخلاقی رسانه و عهدنامه اخلاقی گروه های آموزشی وجود ندارد. همچنین در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های علوم پزشکی ایران، تنها ۷ مولفه از ۲۲ مولفه وجود دارد که عبارتند از منشور اخلاقی نشر علمی، عهدنامه اخلاقی دانشجویان، عهدنامه اخلاقی کارکنان، پیشگفتار، اصول اخلاقی، عهدنامه اخلاقی مدیران و منشور اخلاقی شهروندان، منافع ملی و محیط زیست.

مولفه ای که دارای اولویت یکسانی در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های ایران (علوم پزشکی و غیر علوم پزشکی) و دانشگاه های برتر جهان دارند عبارتند از: منشور اخلاقی نشر علمی (یک). در اولویت سایر مولفه ها تفاوت هایی مشاهده می شود. به عنوان مثال اولویت ۲ در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان، عهدنامه اخلاقی دانشجویان؛ در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های پزشکی ایران، عهدنامه اخلاقی کارکنان و در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های غیر پزشکی ایران، اصول اخلاقی است. اولویت ۳ در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان، عهدنامه اخلاقی اعضای هیات علمی؛ در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های پزشکی ایران، پیشگفتار و در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های غیر پزشکی ایران، عهدنامه اخلاقی کارکنان است. اولویت ۴ در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان، عهدنامه اخلاقی کارکنان؛ در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های پزشکی ایران، اصول اخلاقی و در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های غیر پزشکی ایران، عهدنامه اخلاقی دانشجویان است. سایر اولویت ها نیز با مراجعه به جدول های ۱ و ۲ مشخص هستند.

اما با توجه به اولویت های مطرح در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه ها بدین نتیجه می توان رسید که دانشگاه های برتر جهان به ترتیب بیشتر به دانشجو، هیات علمی، کارکنان و مدیران توجه دارند؛ دانشگاه های علوم پزشکی ایران بیشتر به کارکنان، دانشجویان و مدیران، بیماران و هیات علمی توجه دارند و دانشگاه های غیر علوم پزشکی ایران بیشتر به کارکنان، دانشجویان، هیات علمی، مدیران و کارکنان توجه دارند؛ بنابراین مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های غیر علوم پزشکی ایران شباهت بیشتری با مستندات اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان و در نتیجه الگوی سند جامع اخلاقی پیشنهادی پژوهش حاضر دارد. به عنوان مثال بیشترین همخوانی را در ایران دانشگاه الزهرا (س) تهران و از میان دانشگاه های برتر جهان، به ترتیب دانشگاه استنفورد، هاروارد، کالیفرنیا (سانفرانسیسکو)، واشنگتن (سنت لوئیس) و شیکاگو با الگوی سند جامع اخلاقی پیشنهادی این پژوهش دارند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

از سویی دیگر در دانشگاه های برتر جهان و دانشگاه های ایران بیشتر توجه نسبت به عهدنامه اخلاقی (تعهد افراد نسبت به دانشگاه) و جود دارد[۱]. این در حالی است که منشور اخلاقی (تعهد دانشگاه در قبال افراد) و عهدنامه اخلاقی در کنار هم و به یک میزان دارای اهمیت هستند. نکته آخر که می توان از بررسی یافته های پژوهش بدان رسید توجه بیشتر دانشگاه های دولتی نسبت به مستندات حوزه اخلاق حرفه ای است که این مسئله کاملا در دانشگاه های کشور و دانشگاه های برتر جهان مشهود است. این امر می تواند ناشی از دغدغه دانشگاه های غیر دولتی برای جذب سرمایه (به ویژه از دانشجویان) باشد که باعث توجه کمتر آنها نسبت به مستندات حوزه اخلاق حرفه ای شده است.

ارائه الگوی پیشنهادی سند جامع اخلاقی در دانشگاه ها

بر مبنای بررسی های صورت گرفته در این پژوهش و با تکیه بر یافته های پژوهش، سند جامع اخلاقی دانشگاه ها بهتر است دارای ۴ بخش اصلی باشد. این بخش ها عبارتند از پیشگفتار، اصول کلی، منشور اخلاقی و عهدنامه اخلاقی؛ که به ترتیب تعریفی در مورد هر بخش و زیر بخش های آن ارائه شده است. پیشگفتار: این بخش شامل تعهد کلی اعضای جامعه دانشگاهی نسبت به اصور اخلاقی حاکم است. اصول اخلاقی: این بخش شامل اصول کلی اخلاقی جامعه دانشگاهی است؛ که به صورت موردی معمولا بیان می شود. به عنوان مثال عدالت وانصاف، درستکاری وامانتداری، خیرخواهی، حفظ حریم خصوصی، تعهد حرفه ای، صمیمت، شایسته سالاری و نقد پذیری. منشور اخلاقی: این قسمت شامل زیر بخش هایی است و به بیان تعهدات دانشگاه نسبت به افراد، محیط و ... می پردازد. زیر بخش های این قسمت شامل موارد زیر است:

۱. خط مشی اخلاقی دانشگاه در قبال دانشجو: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال دانشجو است. به عنوان مثال از نظر آموزشی، پژوهشی و ... ۲. خط مشی اخلاقی دانشگاه در قبال اعضای هیات علمی: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال اعضای هیات علمی است. به عنوان مثال از نظر ارتقاء مرتبه، حقوق و مزایا، پژوهشی و ... ۳. خط مشی اخلاقی تامین کنندگان: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال تامین کنندگان است. به عنوان مثال از نظر تعهد نسبت به قرار داد، پرداخت به موقع و ... ۴. خط مشی اخلاقی دانشگاه در قبال کارکنان: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال کارکنان است. به عنوان مثال از نظر ارتقاء، حقوق

[۱].تعداد مولفه های مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان (منشور اخلاقی: ۳۶۱ و عهدنامه اخلاقی: ۳۹۴) و دانشگاه های ایران (منشور اخلاقی: ۴۵ و عهدنامه اخلاقی: ۴۶).

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

و مزایا و ... ۵. خط مشی اخلاقی دانشگاه در قبال رقبا: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال رقبا است. به عنوان مثال از نظر برخورد جوانمردانه، احترام و ... ۶. خط مشی اخلاقی هیات امنا و ذینفعان: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال هیات امنا و ذینفعان است. به عنوان مثال از نظر قانون پذیری، توانمندسازی و توسعه منابع انسانی و ...۷. خط مشی اخلاقی دانشگاه در قبال شهروندان، منافع ملی و محیط زیست: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال شهروندان، منافع ملی و محیط زیست است. به عنوان مثال از نظر گرامی داشت حریم خصوصی، ترویج تفکر سبز و ... ۸. خط مشی اخلاقی هیات ممیزه: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال هیات ممیزه است. به عنوان مثال از نظر انصاف و دادورزی، پایبندی به داوری درست و ... ۹. خط مشی اخلاقی گروه های آموزشی: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال گروه های آموزشی است. به عنوان مثال از نظر افزایش شفافیت، افزایش همیاری اعضای گروه و ... ۱۰. خط مشی اخلاقی دانشگاه در نشر علمی: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال نشر علمی است. به عنوان مثال از نظر داوری درست، ارتقاء کیفیت تولید کالای علمی و ... ۱۱. خط مشی اخلاقی دانشگاه در رسانه: این بخش شامل خط مشی و تعهد دانشگاه در قبال رسانه است. به عنوان مثال از نظر انتشار اطلاعات، ارتقای کیفیت و ابزار ها و تضمین های لازم و ...

عهدنامه اخلاقی: این بخش شامل تعهدات اخلاقی افراد در قبال دانشگاه است و شامل زیر بخش هایی است:

۱. عهدنامه اخلاقی اعضای هیات علمی دانشگاه: این بخش شامل تعهد اخلاقی اعضای هیات علمی در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال دانشجویان امانت الهی هستند، توجه به مقررات و ...۲. عهدنامه اخلاقی تامین کنندگان: این بخش شامل تعهد اخلاقی تامین کنندگان در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال رعایت انصاف، پایبندی به قرار داد و ...۳. عهدنامه اخلاقی کارکنان دانشگاه: این بخش شامل تعهد اخلاقی کارکنان در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال برخورد با احترام با دانشجویان، توجه به مقررات و ... ۴. عهدنامه اخلاقی دانشجویان دانشگاه: این بخش شامل تعهد اخلاقی دانشجویان در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال گرامیداشت مقام استادی، مهربان بودن با دیگران، جویای دانش بودن و ...۵. عهدنامه اخلاقی مدیران دانشگاه: این بخش شامل تعهد اخلاقی مدیران در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال توجه به تک تک افراد، برقراری روابط حسنه و ...۶. عهدنامه اخلاقی هیات امنا و ذینفعان: این بخش شامل تعهد اخلاقی هیات امنا و ذینفعان در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال توجه به قانون، شفافیت و ...۷. عهدنامه اخلاقی هیات ممیزه: این بخش شامل تعهد اخلاقی هیات ممیزه در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال حفظ حریم خصوصی، تصمیم گیری منصفانه و ...۸. عهدنامه اخلاقی گروه های آموزشی: این بخش شامل تعهد اخلاقی

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

گروه های آموزشی در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال تلاش به منظور اهداف آموزش، تعهد نسبت به رسالت دانشگاه و ...۹. عهدنامه اخلاقی رسانه: این بخش شامل تعهد اخلاقی رسانه ها در قبال دانشگاه است. به عنوان مثال تعهد نسبت به رسالت دانشگاه، انتشار اطلاعات، ارتقای کیفیت و ابزار ها و ...

در ادامه تصویری شماتیک از الگوی پیشنهادی سند جامع اخلاقی در دانشگاه ها ارائه شده است.

شکل ۱. تصویری شماتیک از سند جامع اخلاقی دانشگاه ها

نتیجه گیری

همانطور که بیان شد، ۱۰۰٪ از دانشگاه های برتر جهان و ۱۰.۹۴٪ از دانشگاه های ایران واجد مستندات حوزه اخلاق حرفه ای بودند؛ بنابراین مطالب بیان شده، نشان دهنده عدم توجه کافی به مستندات حوزه اخلاق حرفه ای در دانشگاه های کشورمان است. همچنین می توان بیان کرد که دانشگاه های پیشرفته و برتر جهان، پیشرفت خود را مدیون توجه به اخلاقیات در دانشگاه های خود هستند. از سویی دیگر، در مستندات اخلاقی دانشگاه های برتر جهان و ایران بیشتر توجه به عهدنامه اخلاقی (تعهد افراد در قبال دانشگاه) وجود دارد که این مسئله نیز باید بسیار مورد توجه قرار گیرد؛ زیرا هم افراد و هم دانشگاه در قبال هم مسئولیت هایی دارند که در کنار یکدیگر و به یک میزان اهمیت دارند. همچین

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

در مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان و ایران تنها منشور اخلاقی نشر دارای اولویت یکسان بود. علاوه بر این هم در ایران و هم خارج از ایران بیشتر دانشگاه های دولتی دارای مستندات حوزه اخلاق حرفه ای بودند.

همچنین دانشگاه های برتر جهان، به ترتیب بیشتر به دانشجو، هیات علمی، کارکنان و مدیران توجه دارند؛ دانشگاه های علوم پزشکی ایران بیشتر به کارکنان، دانشجویان و مدیران، بیماران و هیات علمی توجه دارند و دانشگاه های غیر علوم پزشکی ایران بیشتر به کارکنان، دانشجویان، هیات علمی، مدیران و کارکنان توجه دارند. در نتیجه مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های غیر علوم پزشکی ایران شباهت بیشتری با مستندات اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان و همچنین الگوی سند جامع اخلاقی پیشنهادی این پژوهش دارد؛ بنابراین می توان بیان کرد که سند جامع اخلاقی دانشگاه الزهرا (س) تهران و دانشگاه استنفورد، هاروارد وکالیفرنیا (سانفرانسیسکو) بیشترین همخوانی را با الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر دارند.

در نهایت، لازم به ذکر است که در حال حاضر چارچوب واحدی برای تدوین سند جامع اخلاقی در دانشگاه ها وجود ندارد؛ بنابراین تدوین الگویی برای تدوین سند جامع اخلاقی، کمک مهمی به منظور حمایت از اخلاق حرفه ای در دانشگاه ها است. در نتیجه بر مبنای بررسی های صورت گرفته در این پژوهش و با تکیه بر یافته های پژوهش، سند جامع اخلاقی دانشگاه ها می تواند ۴ بخش اصلی داشته باشد. این بخش ها عبارتند از پیشگفتار، اصول کلی، منشور اخلاقی و عهدنامه اخلاقی. بعد از این مرحله لازم است که ضمانت های اجرایی لازم برای اجرای سند جامع اخلاقی در نظر گرفته شود؛ زیرا یکی از مسائل مطرح به ویژه در کشور ما این است که مرحله اجرا به خوبی انجام نمی شود. در واقع ارتباط لازم میان برنامه ریزی و اجرا برقرار نشده است.

با توجه به هدف دانشگاه ها در تدوین سند جامع اخلاقی که در واقع رعایت عدالت و ایجاد همسویی در منافع دانشگاه ها و ذینفعان است، لازم است که در ابتدا هدفگذاری به درستی صورت گیرد و ارزش های اصلی اخلاقی دانشگاه ها مشخص شود؛ بنابراین نکته اساسی در تدوین سند جامع اخلاقی در نظر گرفتن منافع دانشگاه و ذینفعان در این زمینه است تا از تعارض و ... پیشگیری شود و در نتیجه اجرای سند اخلاقی با مشکل مواجه نشود. زمانی که سند جامع اخلاقی به درستی و طی فرآیندی کاملا شفاف تدوین گردد، این مسئله، اجرایی شدن آن را نیز تضمین و تسهیل می کند. در واقع افراد درگیر در دانشگاه ها مرحله به مرحله در فرآیند تدوین دخیل هستند و هیچ جای سوالی باقی نمی ماند. بعد از مرحله تدوین نیز همانطور که بیان شد باید ضمانت های اجرایی لازم در نظر گرفته شود (مانند

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

آموزش، جلسه رفع ابهام، جرایم نقض سند جامع اخلاقی و ...). امید است پژوهش حاضر گام مناسبی در جهت تدوین سند جامع اخلاقی و نهادینه کردن اخلاق حرفه ای در دانشگاه ها باشد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

فهرست منابع

- Adams, J.S., Tashchian, A. & Shore, T.H. (2001). Codes of Ethics as Signals for Ethical Behavior. *Journal of Business Ethics*, 29 (3): 199–211.
- Alwani, S. M. (2000). Code of ethics in Imam Ali's speech (AS). *Governmental Management Journal*, 38 & 39: 1-8 . [in Persian]
- Alwani, S. M. & Rahmati, M. H. (2007). The process of drafting the Code of ethics for the organization. *Journal of Management Culture*, 5 (15): 43-70 .[in Persian]
- Aghayani Chavoshi, Akbar (2017). Refreshing the principles of medical ethics in the thought of Mohammad bin Zakaria Razi. *Ethical research*. 10 (35), 5-21. [in Persian]
- Banks, S. (2004). *Ethics, Accountability, and the Social Professions*. USA: Palgrave-Macmillan.
- Burnell, Beverly A. & Schnackenberg, H.L. (2015). *THE ETHICS OF CULTURAL COMPETENCE IN HIGHER EDUCATION*. USA: Apple Academic Press.
- Country Education Assessment Organization (2018). The manual for choosing the field of general examination in 2018, [Cited 2018 May 11] available at: the Country Education Assessment Organization website (in Persian): http://www.sanjesh.org/FullStory.aspx?gid=1&id=4617. [in Persian]
- Davis, J.R. & Welton, R.E. (1991). Professional ethics: Business students' perceptions, *Journal of Business Ethics*, 10 (6): 451–463.
- Ethics Committee of the British Psychological Society (2009). *Code of Ethics and Conduct*. [Cited 2018 May 5] available at: http://www.bps.org.uk/system/files/documents/code_of_ethics_and_conduct.pdf
- Faramarz Gharmaleki, A. (2004). *Professional Ethics*. Qom: Majnun Publications . [in Persian]
- Garmann J., Hans C., Torjesen, S. & Ennals, R. (2015). *Higher Education in a Sustainable Society: A Case for Mutual Competence Building.* USA: Springer International Publishing Switzerland.
- Ghaedi, M., Madhoshi, M., Razeghi, N. & Safaei-Ghadikolaei, A. (2018). Causes and context of academic corruption and its consequences. *IRPHE*., 24 (1) :113-135 . [in Persian]
- Howard University (2016). *CODE OF ETHICS AND CONDUCT*. [Cited 2018 May 28] available at: Howard University: http://www.howard.edu/policy/codeofethics.pdf
- Ismail Pour Zanjani, Simin, Shadnoush, Nasr Allah, Khoshghoftar, Zohreh, Mashouf, Soheila, Shamsi Goshki, Ehsan (2013). Income on ethical codes for nursing students in Iran. *Medical ethics*. 7 (26): 11-30. [in Persian]
- Kalhor, M. (2005). *Preliminaries of administrative behavior*. Tehran: Today Hadith. [in Persian]

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.2008000.1399.12.1.1.8]

- Karen, L. (1985). *Professional Ethics: Power and Paradox*. USA: Abingdon Press.
- Mapna Group (2014). Comprehensive Ethical Document of MAPNA, [Cited 2018 May 11] available at: Mapna Group (in Persian): http://www.mapnagroup.com/fa/files/2015/07/MAPNA-Group-Code-of-Ethics-fa-protected.pdf. [in Persian]
- Macfarlane, B. (2004). *Teaching with Integrity: The ethics of higher education practice*. USA: RoutledgeFalmer.
- Mesbahi, M. & Abbaszadeh, A. (2013). Systematic Model of Professional Ethics in Higher Education (Qualitative Research). *Bioethics*, 3 (10): 11-33. [in Persian]
- Professional Ethics (2017). [Cited 2018 May 11] available at: the website of the University of Medical Sciences and Health Services of Markazi Province (in Persian): http://portal.arakmu.ac.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=9f0f6c7a-cd3e-433e-a628-5842809d65d9
- Schwartz, M. (2001). The Nature of the Relationship between Corporate Codes of Ethics and Behaviour. *Journal of Business Ethics*, 32 (3): 247–262.
- Shanghai Ranking Consultancy (2018). [Cited 2018 May 11] available at: http://www.shanghairanking.com/
- Soltani, M. (2004). Ethics Management at Organizations, *Tadbir Journal*. 14 (132): 31-52. [in Persian]
- University of Al-Zahra (2014). Comprehensive Ethical Document of Al-Zahra University (S), [Cited 2017 May 15] available at: Al-Zahra University website (in Persian): www.alzahra.ac.ir/SanadAkhlaghiAlzahra.pdf. [in Persian]
- University of Amsterdam (2017). *Code of conduct for staff and students*; [Cited 2017 May 6] available at: http://student.uva.nl/en/content/az/confidential-adviser-for-undesirable-behaviour/code-of-conduct/code-of-conduct-for-staff-and-students.html
- University of the Witwatersrand (2019). Ethics Committees. [Cited 2018 May 11] available at: University of the Witwatersrand: https://www.wits.ac.za/research/researcher-support/research-ethics/ethics-committees/
- Wake Forest University (2017). *Student Code of Conduct*; [Cited 2017 May 11] available at: http://static.wfu.edu/files/pdf/students/judicial-handbook.pdf
- Zarafshani M K, Sharafi L, Athari Z. (2019). The Investigate Students' Motivation to Communicate Teacher-Students in Kermanshah University of Medical Sciences in 2016-17. *Educ Strategy Med Sci*. 11 (6) :1-11. [in Persian]

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

پیوست

جدول شماره ۱. مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های ایران (الفبایی نام دانشگاه)

نام دانشگاه	پیشگفتار	اصول اخلاقی	منشور اخلاقی(خط مشی دانشگاه در قبال...)										عهدنامه اخلاقی							
			دانشجو	اعضای هیات علمی	تامین کنندگان	کارکنان	رقبا	هیات امنا و ذینفعان	شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	هیات ممیزه	گروه های آموزشی	نشر علمی	اعضای هیات علمی	تامین کنندگان	کارکنان	دانشجویان	مدیران	هیات امنا و ذینفعان	هیات ممیزه	گروه های آموزشی
غیر علوم پزشکی																				
دانشگاه آزاد اسلامی	*	*	*	*					*		*	*	*		*	*	*			
دانشگاه ارومیه		*											*		*					
دانشگاه اصفهان												*								
دانشگاه الزهرا تهران (س)	*	*	*	*	*		*		*	*	*	*	*		*	*				
دانشگاه امام صادق		*										*				*				
دانشگاه بیرجند												*								
دانشگاه پیام نور	*											*			*	*				
دانشگاه تربیت مدرس												*								
دانشگاه تفرش		*																		
دانشگاه تهران		*	*	*								*	*							

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه جامع علمی و کاربردی	*																		*		*				
دانشگاه خوارزمی		*																*							
دانشگاه سمنان																		*			*				
دانشگاه شهید بهشتی																		*				*			
دانشگاه شهید چمران اهواز																		*							
دانشگاه شهید رجایی																		*				*			
دانشگاه شهید عباسپور تهران	*	*				*			*																
دانشگاه شیراز																		*							
دانشگاه صنعت نفت آبادان		*																*							
دانشگاه صنعتی اصفهان																		*							
دانشگاه صنعتی امیر کبیر		*																*							
دانشگاه صنعتی خواجه نصیر طوسی																		*							
دانشگاه صنعتی شریف		*																*							

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه علامه طباطبایی		*							*													
دانشگاه علم و صنعت ایران									*										*			
دانشگاه فردوسی مشهد		*	*	*					*			*										
دانشگاه فرهنگیان			*	*					*								*	*	*			
دانشگاه کاشان		*																				
دانشگاه گیلان		*							*													
دانشگاه مفید	*	*																				
دانشگاه یزد																			*			
دانشگاه فنی و حرفه ای																				*		
مرکز آموزش عالی شهرضا	*																*			*		
جمع	۷	۱۶	۵	۶	۰	۱	۲	۰	۳	۱	۲	۰	۶	۲۴	۲	۱	۶	۰	۸	۱۰	۰	۰
علوم پزشکی																						
دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران														*								
دانشگاه علوم پزشکی اراک		*												*						*		

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه علمی کاربردی علوم پزشکی کوار																				*					
دانشگاه علوم پزشکی ارتش										*															
دانشگاه علوم پزشکی ارومیه	*									*															
دانشگاه علوم پزشکی اصفهان										*											*				
دانشگاه علوم پزشکی اهواز										*															
دانشگاه علوم پزشکی ایران	*									*															
دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)	*	*																							
دانشگاه علوم پزشکی بوشهر	*																				*				
دانشگاه علوم پزشکی تبریز		*								*											*				
دانشگاه علوم پزشکی تهران										*															
دانشگاه علوم پزشکی جیرفت		*																							
دانشگاه علوم										*															

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

پزشکی زاهدان																									
دانشگاه علوم پزشکی زنجان		*							*													*	*	*	
دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی									*			*(به خصوص بیمار)											*	*	
دانشگاه علوم پزشکی شیراز																							*		
دانشگاه علوم پزشکی قم[1]	*	*																							
دانشگاه علوم پزشکی کاشان									*														*		
دانشگاه علوم پزشکی کردستان	*								*														*		
دانشگاه علوم پزشکی کرمان																							*		
دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه	*								*														*		
دانشگاه علوم پزشکی گلستان	*	*							*														*		
دانشگاه علوم پزشکی گناباد									*																
دانشگاه علوم		*							*																

[1]. اصول اخلاقی (بیشتر در قبال بیمار)

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]
[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

پزشکی گیلان																								
دانشگاه علوم پزشکی مشهد		*								*														
جمع	۸	۹						۱					۱۹				۱۲	۳	۳					
جمع کل	51	۲۵	۵	۶	۰	۱	۲	۰	۴	۱	۲	۰	۲۴	۶	۰	۲۲	۱۱	۷	۰	۰	۰			

منبع انتخاب دانشگاه ها: سازمان سنجش آموزش کشور ۱۳۹۷

جدول شماره ۲. مستندات حوزه اخلاق حرفه ای دانشگاه های برتر جهان (آسیا، استرالیا، اروپا و آمریکا) (به ترتیب رتبه)

نام دانشگاه	پیشگفتار[1]	اصول اخلاقی[2]	منشور اخلاقی[3] (خط مشی دانشگاه در قبال...)																عهدنامه اخلاقی[4] (تعهد افراد نسبت به دانشگاه)								
			دانشجو	اعضای هیات علمی	تامین کنندگان و...	عرضه کنندگان پرسنل	رقبا	هیات امنا و ذینفعان	شهروندان، منافع ملی و محیط زیست	هیات ممیزه	گروه های آموزشی	نشر علمی	رسانه ها	اعضای هیات	تامین کنندگان	کارکنان (پرستار و ...)	دانشجویان	مدیران	هیات امنا و ذینفعان	هیات ممیزه	گروه های آموزشی	رسانه ها
دانشگاه هاروارد[5]	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*	*		*	*	*	*	*	*			
دانشگاه کالیفرنیا- برکلی[6]	*	*		*		*						*		*			*					
دانشگاه استنفورد[7]	*	*	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*
دانشگاه ام آی تی[8]	*	*	*	*					*			*		*		*	*				*	
دانشگاه کمبریج[9]	*	*	*									*		*		*	*				*	

1. Introduction
2. Ethical Principles
3. Code of Ethics
4. Ethical Commitment
5. Harvard University
6. University of California-Berkeley
7. Stanford University
8. Massachusetts Institute of Technology (MIT)
9. University of Cambridge

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]

[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه کلتچ[1]	*	*	*																	*	*	*
دانشگاه پرینستون[2]	*	*	*																	*	*	
دانشگاه کلمبیا[3]	*	*	*																	*	*	*
دانشگاه شیکاگو[4]	*	*	*																	*	*	*
دانشگاه آکسفورد[5]	*	*	*																	*	*	*
دانشگاه ییل[6]	*		*																	*	*	*
دانشگاه کرنل[7]		*	*																	*		
دانشگاه کالیفرنیا، لوس آنجلس[8]	*	*																		*		*
دانشگاه کالیفرنیا، سن دیگو[9]	*		*																	*		
دانشگاه پنسیلوانیا[10]	*		*	*																*		*
دانشگاه واشینگتون[11]		*	*	*																*		
دانشگاه ویسکانسین – مدیسون[12]			*	*																*		*

[1] . California Institute of Technology (Caltech)
[2] . Princeton University
[3] . Columbia University
[4] . University of Chicago
[5] . University of Oxford
[6]. Yale University
[7] . Cornell University
[8]. University of California, Los Angeles
[9] . University of California, San Diego
[10] . University of Pennsylvania
[11] . University of Washington.
[12] University of Wisconsin – Madison

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه جان هاپکینز[1] هاپکینز[1]	*	*	*	*															*	*	*	*
دانشگاه کالیفرنیا سانفرانسیسکو[2]	*	*	*	*															*	*	*	*
دانشگاه توکیو آسیا[3]	*	*	*	*															*	*	*	*
کالج دانشگاه لندن[4]	*	*	*																*	*	*	*
دانشگاه میشیگان[5]	*	*	*	*															*	*	*	*
موسسه تکنولوژی فدرال سوئیس، زوریخ[6]			*	*															*	*	*	*
دانشگاه کیوتو آسیا[7]	*		*	*															*	*	*	*
دانشگاه ایلینوی[8]	*	*																	*	*	*	*
کالج سلطنتی علوم، فناوری و پزشکی[9]	*	*	*																*	*	*	*
دانشگاه تورنتو[10]	*		*	*															*	*	*	*
دانشگاه مینه سوتا[11]			*		*														*	*	*	*

[1] . Johns Hopkins University
[2]. University of California San Francisco
[3] . University of Tokyo
[4] . University College London
[5] . University of Michigan-Ann Arbor
[6] . Swiss Federal Institute of Technology Zurich
[7] . Kyoto University
[8] . University of Illinois
[9] . Imperial College of Science, Technology and Medicine
[10] . University of Toronto
[11] . University of Minnesota, Twin Cities

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه نورث وسترن[1]	*	*	*	*	*	*										*	*	*			*	
دانشگاه واشنگتن در سنت لوئیس[2]	*	*	*	*		*	*	*	*	*		*			*	*	*	*		*	*	*
دانشگاه نیویورک[3]	*	*	*	*	*	*	*	*	*		*		*	*		*	*	*	*	*	*	
دانشگاه کالیفرنیا، سانتا باربارا[4]	*	*						*	*													
دانشگاه کلرادو در بولدر[5]	*	*	*	*		*		*	*													
دانشگاه دوک[6]	*			*		*		*	*	*		*				*	*	*			*	
دانشگاه بریتیش کلمبیا[7]	*	*	*					*														
دانشگاه مریلند، کالج پارک[8]	*	*						*	*	*											*	
دانشگاه تگزاس[9]						*			*	*	*											
دانشگاه کپنهاگ[10]	*			*						*		*										*
دانشگاه کارولینا شمالی[1]	*	*	*						*	*	*										*	

1 . Northwestern University
2 . Washington University in St. Louis
3 . New York University
4 . University of California, Santa Barbara
5 . University of Colorado at Boulder
6 . Duke University
7 . University of British Columbia
8 . University of Maryland, College Park
9 . University of Texas Austin
10 . University of Copenhagen

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

موسسه کارولینسکا[2]			*	*		*											*		*	*		
دانشگاه ایالت پنسیلوانیا[3]			*	*		*														*	*	
دانشگاه منچستر[4]			*			*	*				*										*	
دانشگاه پاریس ساد (پاریس ۱۱)[5]						*			*	*	*											
دانشگاه کالیفرنیا، دیویس[6]	*	*	*	*	*	*	*		*		*				*			*	*	*		
دانشگاه کالیفرنیای جنوبی[7]	*	*				*	*		*	*	*			*				*	*	*		
دانشگاه مرکز بهداشت تگزاس (هوستون)[8]			*	*		*	*		*	*	*							*	*	*		*
دانشگاه اوترخت[9]	*	*	*	*		*	*		*		*			*				*	*			
دانشگاه زوریخ[10]			*	*		*	*		*		*							*				
دانشگاه مونیخ[11]	*	*		*							*											
دانشگاه وندربیلت[1]	*			*	*	*	*		*	*	*	*		*			*		*		*	*

[1]. University of North Carolina at Chapel Hill
[2] . Karolinska Institute
[3] . Pennsylvania State University- University Park
[4] . University of Manchester
[5] . University of Paris Sud (Paris 11)
[6] . University of California, Davis
[7] . University of Southern California
[8] . University of Texas Health Science Center at Houston
[9] . Utrecht University
[10] . University of Zurich
[11] . University of Munich

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

راتگـرز، دانشـگاه ایـالتی نیوجرسـی – نیوبرانزویک[2]	*		*																*	*	*	*
دانشگاه ادینبرو[3]	*		*							*			*						*			
دانشگاه فنی مونیخ[4]	*	*																	*			
دانشگاه پیتسبرگ[5]	*	*	*						*										*			*
دانشـگاه ایـالتی اوهـایو – کلمبوس[6]		*	*							*									*			
دانشگاه مک گیل[7]	*	*	*						*		*								*		*	
دانشگاه ملبورن[8]	*	*	*						*				*						*			
دانشگاه کینگز لندن[9]		*	*						*				*						*			*
دانشگاه هایدلبرگ[10]	*	*							*										*			
دانشگاه براون[11]		*	*						*										*			
دانشگاه بریستول[12]	*		*						*										*			
دانشگاه اوپسالا[13]										*												

[1] . Vanderbilt University
[2] . Rutgers, the State University of New Jersey – New Brunswick
[3] . University of Edinburgh
[4] . Technical University of Munich
[5]. University of Pittsburgh
[6] . Ohio State University – Columbus
[7] . McGill University
[8] . The University of Melbourne
[9] . King's College London
[10] . Heidelberg University
[11] . Brown University
[12] . University of Bristol
[13] . Uppsala University

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه فلوریدا[1]	*		*																*		*		*
دانشگاه لیدن[2]					*														*			*	
دانشگاه هلسینکی[3]			*																*			*	
دانشگاه دولتی مسکو آسیا[4]	*																		*				
دانشگاه ازاکا ژاپن آسیا[5]			*		*														*		*	*	*
دانشگاه بوستون[6]	*	*	*		*														*		*	*	
دانشگاه راچستر[7]		*	*		*														*		*	*	
دانشگاه یوتا[8]	*		*		*														*		*	*	
دانشگاه توهوکو ژاپن آسیا[9]					*														*				
دانشگاه ناتینگهام[10]	*		*		*														*			*	
دانشگاه ایالتی میشیگان[11]	*	*	*		*														*	*		*	
دانشگاه بازل[12]	*				*														*		*		

[1] . University of Florida
[2] . Leiden University
[3] . University of Helsinki
[4] . Moscow State University
[5] . Osaka University
[6] . Boston University
[7] . University of Rochester
[8] . University of Utah
[9] . Tohoku University
[10] . University of Nottingham
[11] . Michigan State University
[12] . University of Basel

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه مک مستر[1]	*		*	*														*		*	
دانشگاه شفیلد[2]				*		*	*			*	*					*					*
دانشگاه سیدنی[3]	*	*					*	*		*		*									
دانشگاه برن[4]			*	*						*		*									
دانشگاه خرونینگن[5]	*	*					*	*	*	*		*							*		
دانشگاه ای. ام. تگزاس[6]	*	*	*	*			*	*		*											
دانشگاه ویرجینیا[7]	*	*																			
دانشگاه کیس وسترن رزرو[8]				*						*		*			*				*	*	
دانشگاه آلبرتا استرالیا[9] استرالیا[9]	*	*	*	*			*	*	*	*	*	*			*				*		*
دانشگاه رایس[10]	*	*	*	*				*		*									*		
دانشگاه مایو[11]	*	*	*	*	*			*	*	*		*			*				*		
دانشگاه تگزاس[12]	*	*	*	*				*		*		*			*						*

[1] . McMaster University
[2] . The University of Sheffield
[3] . Sydney Univercity
[4] . University of Bern
[5] . University of Groningen
[6] . Texas A&M University
[7] . University of Virginia
[8] . Case Western Reserve University
[9] . University of Alberta
[10] . Rice University
[11] . Mayo University
[12] . University of Texas

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشگاه اموری[1]	*		*	*	*	*	*						*			*	*	*		*	*
دانشگاه آمستردام[2]			*	*	*		*						*			*	*	*		*	*
دانشگاه یو. کا. لوون[3] لوون[3]	*		*	*	*		*						*			*	*	*	*	*	*
دانشگاه گوتنبرگ[4]	*			*			*						*			*	*				
دانشگاه تافتس[5]	*		*	*	*		*						*			*	*				
دانشگاه اراسموس[6]	*		*	*	*		*						*			*	*				*
دانشگاه گلاسگو[7]							*						*			*					*
دانشگاه استرالیای غربی[8]	*	*		*	*		*						*			*	*				
دانشگاه بارسلونا[9]	*						*						*			*					*
دانشگاه فرانکفورت[10]	*						*														
دانشگاه مریلند، بالتیمور[11]	*	*					*									*	*				
دانشگاه ماستریخت[12]	*	*					*						*			*	*				

[1] . Emory University
[2] . *University of Amsterdam*
[3] . KU Leuven
[4] . University of Gothenburg
[5] . Tufts University
[6] . Erasmus University
[7] . University of Glasgow
[8] . The University of Western Australia
[9] . University of Barcelona
[10] . University of Frankfurt
[11] . University of Maryland, Baltimore
[12] . Maastricht University

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]

دانشـــــگاه مونـــــاش[1] استرالیا	*		*															*							*
دانشگاه ایسلند[2]	*		*	*										*					*							
جمع کل	۷۴	۵۴	۷۸	۵۳			۲	۵	۳۲	۵	۱۰	۵	۱۰	۵۰	۲			۸۸	۲۸	۸۳	۱۱	۸۲	۸۴	۳۴	۱۵	۴۰	۱۴	۳۱

منبع انتخاب دانشگاه ها: رتبه بندی معتبر شانگهای ۲۰۱۸

[1] . Monash University
[2] . University of Iceland

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-08]
[DOR: 20.1001.1.20088000.1399.12.1.1.8]